

Disgrafi (Yazma Güçlüğü) ile İlgili Müdahale Yöntem ve Stratejilerinin İncelenmesi*

Arif UÇAR¹
Fatih KOCA²

ÖZ³

Öğrencilerin yazma güçlüğü yaşamaları okullarda akademik başarılarını olumsuz biçimde etkilemekte ve çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Bu sorunların önüne geçebilmek için bilimsel bazı yöntem ve müdahale stratejileri geliştirilmiştir. Bu çalışmada disgrafisi bulunan bireylere yönelik uygulanan yöntem ve müdahale stratejilerini incelemek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda konumuzla ilgili yayımlanan yerli ve yabancı makalelerin sentezi yapılmıştır. Alanyazın tarandığında uygulanan yöntem ve müdahale stratejilerinin birbirinden farklı niteliklerde olduğu gözlemlenmektedir. Yazmaya etki eden unsurların ön planda olduğu, yazmanın mekanik boyutunu dikkate alan ve yazılı anlatım boyutunda kullanılan yöntem ve stratejiler olduğu görülmektedir. Bu çalışma kapsamında incelenen müdahale yöntemlerinin yazma güçlüğü yaşayan öğrencilerin eğitimlerinde kullanılması onların daha başarılı olmalarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yazma güçlüğü, disgrafi, öğretim yöntemleri, müdahale stratejileri, özel öğrenme güçlüğü, müdahale*

¹ Uzman Öğretmen, MEB, İstanbul Kağıthane Cengizhan Ortaokulu , arifucar@gmail.com., ORCID: 0009-0006-3568-3835

² Doc. Dr., Trabzon Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, fkoca@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3754-7283
Doi: 10.17932/IAU.EFD.2015.013/efd_v09i2002

³ Makale Geliş Tarihi: 13.06.2023 - Makale Kabul Tarihi: 29.08.2023

Examination of Intervention Strategies Related to Dysgraphia (Writing Difficulty)

Abstract

Writing difficulties of students has a negative effect on their academic success at school, and it causes various problems. Some scientific methods and intervention strategies have been developed to prevent these troubles. In this study, it is aimed to analyze the methods and intervention strategies applied to individuals with dysgraphia.

In this regard, it was aimed to synthesize local and foreign articles published on our subject. When the literature is scanned, it is observed that the methods and intervention strategies applied are of different qualities. It is seen that the factors affecting writing are at the forefront, and there are methods and strategies that take into account the mechanical dimension of writing and are used in the dimension of written expression. The use of the intervention methods studied in this research in the education of students with dysgraphia will contribute to their further success.

Keywords: *writing disability, dysgraphia, teaching methods, intervention strategies, specific learning disability, intervention*

GİRİŞ

Yazma

Yazı yazmak; okumak, konuşmak, dinlemek kadar önemli ve gerekli becerilerdendir. Okula başlayan öğrenciler harf, hece ve sözcükle başlayıp daha fazla kelime ve cümleyle kendilerini anlatmaya varan bir yazma sürecinden geçerler. Yazı yazmak, harfleri uygun bir biçimde yazmaktan ibaret değildir, düşünceler ve iletişim yazı sayesinde ortaya konulabilmektedir (İlker ve Melekoğlu, 2017).

Yazı yazma becerisi okul öncesi dönemden itibaren başlamaktadır. Bu dönemde çocuklar; etkinlikler, oyun ve oyuncaklar yoluyla bazen de yazı yazma amaçlı birtakım teşebbüslerde bulunurlar. Bu teşebbüsler bazen ebeveynler tarafından görülüp pekiştirilirken bazen de çocuğun bu teşebbüsleri görmeyip sıklıkla okuma becerisine yoğunlaşmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki okuma ve yazma becerisi birbirinden bağımsız konular değildir. Okuma ve yazı yazma becerilerinin gelişimi aynı zamanda gerçekleşmektedir (Artut, 2005).

Bir çocuk uygun ve istenilen düzeyde yazma becerisi gösterebilmek için ellerini etkin şekilde kullanabilmeli, gelişmiş bir dil yeteneği ile dikkat ve odaklanmayı sağlayabilmelidir (Unutkan, 2006). Yazı yazmada, biliş, algı ve motor beceriler önemli bir etkiye sahip olmakta ve okul hayatlarında görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için öğrencilerden yazı yazma yeterliliğinde olması istenmektedir (Rosenblum ve ark, 2003).

Yazma becerisi mekanik beceriler ve içerik becerilerinden oluşmaktadır. Mekanik beceriler; büyük harf kullanımı, harflerin biçimi, boşluk bırakma, heceleme, noktalama işaretlerini kullanma, yazma hızı, imla ve dil bilgisi kuralları gibi becerileri kapsarken içerik becerileri; düşünceleri açıklama ve düzenleme, farklı yazma biçimlerini kullanabilme, esnek yazma, istekli yazma ve okuyucunun düşüncelerini de göz önünde bulundurma gibi becerileri kapsamaktadır (Ağca ve İlker, 2015).

Yazma Güçlüğü;

Özel Öğrenme Güçlüğü (ÖÖG) bulunan öğrencilerin sorun yaşadıkları alanlardan birisi de yazı yazmadır. Yazma güçlüğü(disgrafi); öğrencinin yaş, zekâ ve eğitim seviyesi bakımından istenen seviyede olmaması ve

yaşıtlarından geri kalmasıdır. Yazma güçlüğünde, algı ve motor alanlarda sorun yaşanmaktadır. Algısal alanda yaşanan sorunla birlikte; öğrenci, kelime veya cümleleri hecelemede; motor alanda yaşanan sorunlarla ilgili olarak da; harf, kelime ve sayıları yazma kısmında problem yaşamaktadır (Lupuleac, 2014).

Yazı yazma alanında karşılaşılan sorunlar öğrencilerin okullardaki başarısını ciddi şekilde olumsuz etkilemekte ve onları başarısız kılmaktadır. Yazma becerisi zayıf öğrenciler ev ödevlerini tamamlama, sınıf içi etkinliklere katılım gibi konularda sıkıntı yaşamaktadırlar. Okuma ve matematik alanındaki problemler gibi yazılı anlatımdaki problemler de sadece okul hayatıyla sınırlı kalmayıp yetişkinlik dönemi boyunca da devam etmektedir.

Yazma güçlüğü yaşayan öğrenciler bu problemlerinin farkındadırlar ancak bu alandaki yetersizliklerinden dolayı düşük motivasyona sahip olup, ifadelerini yazılı olarak ortaya koymaktan kaçınmaktadırlar. Bu öğrencilerin zekâ puanı açısından akranlarından geride olmadıkları bilinmektedir. Çeşitli konularda kendilerine sorulan sorulara sözlü olarak cevap verebilirken; yazılı olarak cevap vermeleri istendiğinde akranlarına oranla verdikleri cevaplar yetersiz kalabilmektedir (Çakıroğlu, 2020).

Yazı yazma konusunda problem yaşayan öğrenciler eğitim hayatlarında birçok güçlükle karşılaşmakta ve bu güçlükleri ortadan kaldırma görevi genellikle öğretmenlerine ve ebeveynlerine düşmektedir. Bu sebeple, öğretmenler ve ebeveynler öğrencilerinin yazı yazma becerilerini geliştirmek için birtakım müdahale yöntemleri kullanabilmektedirler. Bu müdahale yöntemleri öğrencilerin bireysel özelliklerine göre değişkenlik gösterebilmektedir (İlker ve Melekoğlu, 2017).

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışmada özel öğrenme güçlüğü alt türlerinden biri olan disgrafi (yazma güçlüğü) üzerine yazılan kitapların ve yayınlanan makalelerin sentezinin yapılması amaçlanmaktadır. Araştırma deseni derleme makaledir. Amacımız aynı konu üzerinde yapılan çalışmaları bir araya getirerek bu konuda geliştirilen müdahale yöntem ve stratejinin bir arada görülmesini sağlamaktır.

Veri Toplama

Çalışma için Google Akademik, Google Scholar, DergiPark Akademik, PubMed Central (PMC), Sage Journals, Taylor & Francis Online, Research Gate, Nasen Journals, Emerald Insight, APA Psycnet, Eoepmolina, Science Direct, Semantic Scholar, ERIC veri tabanlarında arama yapılmıştır. Ayrıca konuyla ilgili yayınlanmış kitaplardan istifade edilmiştir.

Yazma gücülüğü ile ilgili müdahale yöntem ve stratejileri

Yazma becerisi öğretilirken öğrenciye kazandırılması gereken bazı temel davranışlar vardır. Bunlar: okunaklılık, hızlılık, akıcılık, estetik ve sürekliliktir. Ayrıca yazma becerisi öğretilmeden önce yazmaya etki eden unsurların öğrenciye kazandırılması gerekmektedir. Bu unsurlar özetle: dik bir şekilde doğru oturuş, kullanılan kalemın uygun olması, defterin sıranın üzerine nasıl yerleştirilmesi gerektiği, defter ve göz arasındaki mesafenin yeterli olması olarak sıralanabilir (Yılmaz Yenioglu, 2021).

Yazmaya Etki Eden Unsurlar

Oturuş Şekli. Öğrenci sıraya oturduğunda ayakları yere değmelidir. Yazı yazılacak masa ile öğrencinin oturduğu sıranın boyu orantılı olmalıdır. Masa sıradan çok yüksek olursa öğrenci ayağa kalkarak yazacaktır. Ayakta yazma ise kolun masa üzerinde bulunmasına etki edecek ve kalem tutmasını olumsuz etkileyecektir.

Yönler. Dilimizde yazı yazarken kullanılan yönler yukarıdan aşağıya ve soldan sağa doğrudur. Öğrencilerin dikkatinin yönlere çekilmesi ve ok işareti kullanılması yazma sürecini kolaylaştıracaktır.

El tercihi. Öğrencilerin çoğunluğu sağ elini kullanırken sol elini ya da her ikisini kullananlar da olabilir. Sol elini kullananlara özel olarak yardım edilip daha çok pratik yapması sağlanmalıdır. Sol elini kullanan öğrencinin sırası sağ elini kullanan öğrencininkinden daha alçak olmalıdır. Böylelikle öğrenci yazdığını daha iyi görebilir. Ayrıca sol elini kullanan öğrenciler kalemi 3-4 cm daha yukarıdan tutmalıdır.

Boşluk. Öğrencilere yazı yazarken sayfa kenarındaki harfler, kelimeler ve cümleler arasındaki boşluklar öğretilmelidir.

Kalem Tutma. Doğru şekilde kalem tutma yazma becerisinde önemli bir yere sahiptir. Doğru kalem tutma pozisyonunun öğretilmesi önemlidir. Ka-

lemin yanlış tutulması ellerin çabuk yorulmasına neden olmakta ve güzel yazı yazmayı önlemektedir.

Kas Gelişimi. Omuz, kol, bilek ve parmak kasları yazmada önemli bir yere sahiptir. Bu kasların tam gelişmemiş olması yazmada güçlük yaşanmasına sebep olabilmektedir. Bu kasları geliştirmek için kum üzerinde yazma çalışmaları, oyun hamurları, yap-boz oyunları, havada geniş kol hareketleri yapmak işe yarayabilir.

Yazmaya Hazırlık. El hareketleri, boyama çalışmaları, kalem tutma ve serbest çizgi çalışmaları yapılabilir.

Harf Yazımı. İlk olarak öğretmen tarafından kuralına uygun şekilde önce havaya ardından tahtaya yazılmalıdır. Öğretmen deftere yazdırmadan önce öğrencilere parmaklarıyla, renkli iplerle, tellerlerle, ataçlarla sıranın üzerine ya da imkân varsa kum üzerine harf yazdırma çalışmaları yapılmalıdır (Yılmaz Yenioğlu, 2021).

Yazmanın Mekanik Boyutunda Kullanılan Müdahale Yöntem ve Stratejileri

Hedef Koyma Stratejileri: Hedef koymada ilk olarak öğrencinin belirli bir uzunluktaki yazıyı ne kadar sürede yazdığı belirlenmelidir. Ardından öğrenciye her uygulamada aynı uzunlukta bir metin verilmeli ve yazdığı süreden biraz daha kısa bir sürede yazması istenmelidir. Örneğin, öğrenci metni 20 dakikada yazıyorsa ilk uygulamada 19 dakikada yazması istenebilir. Motivasyonunu artırmak için istenilen sürede bitirmesi halinde ödül verileceği söylenebilir. Zaman ilerledikçe öğrenciden daha kısa sürelerde aynı metni yazması istenir (Doğanay Bilgi, 2017).

İyileştirme Stratejileri: Harflerin biçimi, otomatiklik ve yazma akıcılığı ile ilgili stratejilerdir. Yazma güçlüğü olan öğrencilerin hem harflerin biçimi hem de akıcı yazma konusunda desteğe ihtiyacı vardır. Doğru ve akıcı bir şekilde yazabilmeleri için ilk olarak kalemi doğru tutmayı öğrenmeleri gerekmektedir. Kalemi ne çok bastırarak ne de gevşek tutarak yazmalıdır. Öğrencinin kolu ve defter paralel olmalıdır. Kalem 45 derecelik açıyla tutulmalı, gerekiyorsa plastik kalem tutucular kullanılmalıdır. Yazarken elin yorulması durumunda dinlendirici hareketler uygulanabilir. Bunlardan bazıları: elleri birbirine sürterek ısıtmak veya elleri aşağıya doğru sallamak olabilir (Ağca ve İlker, 2015).

Dengeleme stratejileri. Sorunları çözmek ve öğrenme üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak için kullanılan tekniklerdir. Bu teknikler ile güçlüklerin önüne geçilmeye ve ödevlerdeki beklentiler değiştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca yazmayla ilgili sorunları ortadan kaldırmak ve yazdıklarının içeriğine odaklanmalarını sağlamak bir diğer amaçtır (İlker, 2020).

Dengeleme stratejileri şu şekilde sıralanabilir: anlama, bilgisayar ve bilgisayar yazısı kullanma, not alma, basamaklandırma, önceliklendirme, planlama, ilk taslağı oluşturma, gözden geçirme ve düzenleme (İlker, 2020).

Yazılı Anlatım Boyutunda Kullanılan Müdahale Yöntem ve Stratejileri

Doğrudan öğretim. Yazılı anlatım başarısını etkileyen becerilerin doğrudan öğretimi ile öğrencilerin yazma yeterliliği desteklenebilmektedir (Bahap Kudret, 2021).

Ön Koşul becerilerin öğretimi. Öğrencinin yazma konusunda başarılı olabilmesi için el yazısı ve heceleme gibi temel önkoşul becerileri öğrenmesi gerekmektedir.

Cümle birleştirme öğretimi. İki ya da daha fazla basit yapıdaki cümlenin nasıl birleştirileceğine dair öğretimi içermektedir.

Strateji öğretim. Öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak için doğrudan, kapsamlı ve yapılandırılmış bir destek sağlamaktadır. Bu kapsamda; stratejik öğretim modeli, yazmada bilişsel strateji öğretimi, öz düzenlemeli strateji geliştirme modeli ve özetleme stratejileri kullanılabilir.

Metin Yapısı Öğretimi. Metnin amacı ve içeriğinin nasıl düzenlendiğiyle ilgili bilgi veren bir araçtır. Metin yapı bilgisi, öğrencilerin iyi geliştirilmiş kompozisyonlar üretmeleri için kolay ve somut bir yol haritası sağlayabilir.

Yazma Süreci Yaklaşımı. Yazma becerisi, yazmaya hazırlık(planlama), taslak oluşturma, gözden geçirme, düzeltme ve paylaşma aşamaları ile öğretilmektedir.

Yazılı Anlatımı Destekleyici Uygulamalar. Hedef belirleme, yazma öncesi etkinlikler, sorgulama etkinlikleri, iyi metin örnekleri inceleme, öğrenmek için yazma, hızlı yazma tekniği, yazma etkinliklerinin seçimi yer almaktadır.

Akran Destekli Uygulamalar. İşbirlikli yazma ve akran gözden geçirme stratejisi uygulanmaktadır.

Alternatif Yazma Teknikleri. Kelime işlemci kullanımı yer almaktadır (Yılmaz Yenioğlu, 2021).

Öğrencilerin daha iyi yazılar yazabilmesi için okul öncesi ve ilkokuldan itibaren onlara yazma stratejileri ve kendini düzenleme stratejilerinin öğretilmesi gerekmektedir. Öğrenciler stratejileri öğrendikçe ve yazma için çaba sarf ettiklerinde yazma becerileri giderek gelişecek ve yazmaktan zevk alacaklardır. Yazmaktan zevk aldıkça da yazmak için daha fazla çaba sarf etmeye çalışacaklardır (İlker, 2020).

Öz (Kendini) Düzenleme Stratejileri-Bilişsel Strateji Öğretimi

Öz düzenleme yazmaya hazırlanmayla ilgili beyin fırtınası, düşünceleri ilişkilendirme ve sınıflamayla ilgili düzenleme stratejilerini; yazmak için okuma ve bilgi edinmeyi içeren anlama stratejilerini ve düşünceler ile bilgiler arasındaki ilişkileri netleştirmeyi içeren izleme stratejilerini içermektedir (İlker, 2020).

Öykü Yazma Stratejileri:

1.POW+WWW. Öğrencilerin bir öyküyü yazarken öykü içerisinde olması gereken detaylar hakkında düşünerek fikirleri ve detayları organize etmelerini sağlayan ve bu doğrultuda bir öykü yazma planı geliştirmelerine yardımcı olan bir stratejidir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

P= P ick my idea	Düşünceleri planla
O= O rganize my notes	Notlarını organize et
W= W rite and say more	Yaz ve kontrol et
W= W ho	Kim
W= W hen	Ne Zaman
W= W here	Nerede
W= W hat	Ne

2.POW+C-SPACE. Öğrencilerin bir öyküyü yazarken iyi bir öykünün içerisinde bulunması gereken bileşenleri hatırlamalarını ve bu bileşenler hakkında düşünerek fikirleri ve detayları organize etmelerini sağlayan bir stratejidir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

P= Pick my idea	Konu seç
O= Organize my notes	Notlarını organize et
W=Write and say more	Yaz ve kontrol et
C= Characters	Karakterler
S= Setting	Ortam
P= Purpose	Hedef
A= Action	Eylem
C= Conclusion	Sonuç
E= Emotions	Durum

Öyküleyici, Bilgilendirici ve İkna Edici Yazma stratejileri

1.POW+TREE. Öğrencilerin bir fikir hakkında ikna edici bir metin yazarken bu tür metinlerde bulunması gereken öğeleri hatırlamalarını ve bu öğeler hakkında düşünerek fikirleri ve detayları organize etmelerini sağlayan bir stratejidir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

P=Pick my idea	Konu seç
O=Organize my notes	Düzenle
W=Write and say more	Yaz ve kontrol et
T=Topic sentence	Ana fikir
R=Reasons	Nedenler
E=Examples	Örnekler
E=Ending	Sonlandırma

2.STOP and DARE. Öğrencilerin ikna edici bir metin yazarken bir fikri savunmalarını gerektiren bu tür metinlerde bulunması gereken öğeleri hatırlamalarını ve bu öğeler hakkında düşünerek fikirleri ve detayları organize etmelerini sağlayan bir stratejidir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

S=Suspend judgment	Kararını ertele
T=Take a side	Taraf seç
O=Organize your ideas	Fikirleri organize et
P=Plan more as you write	Yazdıkça plan yap
D=Develop a topic sentence	Ana fikri bul
A=Add supporting ideas	Destekleyici fikirler ekle
R=Reject the other side	Karşı fikirleri çürüt
E=End with conclusion	Bir sonuçla bitir

3.RAPOR YAZMA. Bu stratejide “Ne biliyorum, neyi bilmek istiyorum, ne öğrendim?” şeklindeki soruların cevaplarını içeren bir grafik oluşturulur (Öğülmüş, 2021).

4.PLANS: İkna edici bir kompozisyon yazarken kullanılabilen bir stratejidir. Aynı zamanda öykü yazarken de kullanılabilir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

P=Pick goals	Hedef belirle
L=List ways to meet goals	Hedeflere ulaşmanın yollarını listele
A=And	
N=Make notes	Not al
S=Sequence notes	Notları sırala

Makale Yazma Stratejisi

1.PLAN&WRITE. Öğrencilerin bir makale yazarken iyi bir makalede bulunması gereken öğeleri hatırlamalarını ve bu öğeler hakkında düşünerek fikirleri ve detayları organize etmelerini sağlayan bir stratejidir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer

almaktadır.

P=Pay attention to the prompt	İstemlere dikkat edin
L=List main ideas to develop your essay	Makalenizi geliştirmek için ana fikirleri listele, Düzenle
A=Add supporting ideas	Destekleyici fikirler ekleyin
N=Number major points in the order you will use them	Kullanacağınız sıraya göre noktaları numaralandırın
W=Work from your plan to develop your thesis statement	Bir tez cümlesi geliştirmek için planınızda çalışın
R=Remember your goals	Hedeflerini hatırla
İ=Include transition words for each paragraph	Her paragraf için geçiş kelimeleri ekleyin
T=Try to use different kinds of sentences	Farklı türde cümleler kullanmaya çalışın
E=Exciting, interesting, million-dollar words	Heyecan verici, ilginç ve eş anlamlı sözler

Bilgilendirici Metinleri Okuma ve Yazma Stratejisi

1.TWA-PLANS: Bu strateji sosyal bilgiler ve fen bilgisi gibi derslerde bilgi verici metinlerin nasıl okunması ve yazılması gerektiğini öğreten bir stratejidir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

T=Think before reading	Okumadan önce düşün
W=Think while reading	Okurken düşün
A= Think after reading	Okuduktan sonra düşün
P=Pick goals	Hedef belirle
L=List ways to meet goals	Hedeflere ulaşmanın yollarını listele
A=And	
N= Notes make	Not al
S=Sequence	Sonuç notları

Gözden Geçirme Stratejileri

1.SCAN: Yazma sürecinin gözden geçirme aşamasında kullanılan ve aynı zamanda anımsatıcı bir stratejidir. Öğrencilerin yazılı kompozisyonlarını anlaşılabilirlik ve tutarlılık açısından inceleme, gerektiğinde eklemeler yapma ve mekanik hataları düzeltme becerilerini kolaylaştırmaktadır (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

S=Sense does it make	Anlaşıyor mu?
C=Connected to my belief	İnancım ile bağlantılı mı?
A=Add can more	Daha fazlasını ekleyebilir miyim?
N=Note then students any errors	Hataları not et

2.CDO: Metnin içeriğinin bir bütün olarak gözden geçirilmesini ve gerektiği durumda yeniden düzenlenmesine rehberlik eden bir stratejidir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

C=Compare	Karşılaştır
D=Diagnose	Tanımla
O=Operate	Çalış

3.REVISE: Yazılan bir kompozisyon ya da makalenin yazan öğrenci tarafından gözden geçirilerek geliştirilmesini sağlayan bir gözden geçirme stratejisidir (Öğülmüş, 2021). Aşağıda bu stratejide kullanılan terimlerin kısaltmaları yer almaktadır.

R=Read	Oku
E=Evaluate	Değerlendir
V=Verbalize	İfade et
I=Implement	Uygula
S=Self-Check	Kendini kontrol et
E=End	Bitir

4.Akran Gözden Geçirme Stratejisi: Öğrenciler tarafından yazılan metinlerin akranlar tarafından gözden geçirme aşamasının gerçekleştirilmesini sağlayan bir stratejidir (Öğülmüş, 2021).

Yukarıda sıralanan yazma ve kendini düzenleme stratejileri dışında yazma becerisinin bileşenleri olan el yazısı, heceleme, sözdizimi, dil bilgisi ve kompozisyon becerilerinin öğretiminin de etkili bir şekilde yapılması gerekmektedir.

El yazısı öğretimi. Hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın el yazısı öğretilirken öğretmenin öğrenciye model olması, geri bildirim vermesi ve uygulama yaptırması oldukça önemlidir. Doğru uygulama yaptırmak, öğrencinin harfleri düzenlemesini ve akıcı-okunaklı bir el yazısı için gereken motor hareketleri kazanmasını sağlamaktadır.

Heceleme Becerisinin Öğretilmesi. Heceleme, harfleri kullanarak uygun sözcükler oluşturma ve sözcükleri yazıya doğru olarak aktarabilme becerisidir.

Söz Dizimi Becerilerinin Öğretilmesi. Sözdiziminin gelişiminde öğrenci öncelikle harfleri birleştirerek kelime daha sonra kelimeleri birleştirerek cümle oluşturmayı öğrenmektedir. Sınıf seviyesi arttıkça paragraf, hikâye ve metin yazabilecek düzeye gelebilmektedir.

Dil Bilgisi Öğretimi

Kompozisyon Öğretimi. Kompozisyon, düşünceleri belirli bir amaç doğrultusunda, cümleler ve paragraflar halinde ifade etme süreci olarak tanımlanmaktadır.

Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilerin plan yapma, değerlendirme, izleme ve gözden geçirme gibi bilişsel becerilerinde zorluk yaşadıkları belirtilmektedir. Bu zorluklar öğrencilerin metin yazma becerisini de olumsuz şekilde etkilemektedir (İlker, 2020). Öğrenme güçlüğü olan çocukların yazım becerilerini geliştirici çeşitli stratejiler geliştirilmiştir. Bunlardan biri de Nulman ve Gerber (1984), tarafından öne sürülmüştür. Buna göre çocukların yazım hatalarının kopyalanması ve aynı zamanda doğru modelin sunumu sonucunda hata oranının azaldığı görülmektedir. Bir diğerinde kısa bir süre bekledikten sonra doğru yazımın gösterilmesi şeklinde olabilmektedir. Kelimelerin içindeki harflerin yapılarına odaklanma eğitimi bir diğer stratejidir.

Birçok araştırmacı öğrenme güçlüğü olan çocuklarda yazım becerilerini geliştirmek amacıyla **hata düzeltme müdahale stratejileri** geliştirmiştir.

Kearney ve Drabman (1993), yazım performansını geliştirici ekonomik bir yöntem ileri sürmüştür. Bu yöntemde öğrenciler her gün yazım çalışmasıyla test edilmekte ve hemen ardından hatalarına yönelik geri bildirimler verilmektedir. Çalışmanın birinci gününde öğrencilere bir yazım testi uygulanmış ve sonra da hatalı kelimeleri beş defa yazmaları ve yazarken de sesli olarak okumaları istenmiştir. İkinci gün öğrenciler aynı testi tekrar yazmış ve bu sefer hatalı kelimeleri onar defa yazmaları ve seslendirmeleri istenmiştir. Son olarak ertesi gün aynı test çocuklara tekrar uygulanmış ve bu sefer hatalı kelimeler on beş defa yazılmış ve yüksek sesle okutulmuştur. Uygulanan bu yöntemin oldukça etkili olduğu görülmüştür. Bunun nedeni olarak yöntemin çoklu duyulara hitap ediyor olmasıdır. Çünkü öğrenciler hem metni yazmakta hem de seslendirmektedirler.

McNaughton, Hughes ve Ofesh (1997), yazma güçlüğü olan öğrencilerin kendi kendine yazım denetimlerini geliştirmeye yönelik yazım denetleyici bilgisayar programı geliştirmiştir. Bu program sayesinde yazım hatalarının büyük bir kısmı düzeltilmiştir. Bu teknolojinin kullanımının yanı sıra yazım hatalarının düzeltilmesinin de önemi vurgulanmalı ve beraberinde öğrenme stratejilerine yer verilmelidir (Bender, 2022).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yazı yazmanın mekanik boyutuyla ilgili olan ve okunabilir bir yazı yazmayı zorlaştıran konular öğrencilerin çeşitli alanlarda sorun yaşamasına neden olmaktadır. Bu bakımdan okunabilir ve düzgün bir yazı öğrencilerin, sınav, ödev, proje, performans çalışmaları, düşüncelerini yazılı ifade etme ve okulla ilgili diğer görevleri başarılarında yarar sağlayacağı açıktır. Yazma güçlüğü ortadan kaldırılmasında öğrenciler desteğe ve çeşitli müdahale yöntem ve teknikleriyle yardıma ihtiyaç duyarlar (Yıldız, 2013). Yazma güçlüğü yaşayan öğrenciler için uygun müdahale yöntemlerinin tespit edilebilmesi ancak bu güçlüğü sebep ve sonuçlarının anlaşılması ile mümkün olabilir. Yazma güçlüğü genellikle el, parmak becerileri, harflerin sembolleştirilmesi ve oluşturulması için gerekli motor becerilerde yaşanan zorlukların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan karmaşık bir süreçtir (Akyol, 2011). Bu zorluğu yaşayan öğrenciler ince motor becerilerini kontrol etmede sorun yaşarlar. El göz koordinasyonu ile ilgili yaşanan problemler harflerin yazılması için gerekli olan doğru hareketlerin yapılmasını zor-

laştırır (Taylor, 2006). Bu bakımdan, disgrafisi olan öğrencilere okunaklı yazı yazmayı öğretebilmek için ilk önce harfleri doğru yazmayı öğretmek gerekir. Bu temel ilkedan yola çıkarak kolay el hareketlerinde zor el hareketlerine doğru kademeli bir yazma süreci izlenerek harflerin öğretilmesi gerçekleştirilebilir (Yıldız, 2013).

Yazma güçlüğü olan öğrencilere yazı yazmayı öğretme süreci sadece yazma becerileri veya el kasları ince motor becerileri geliştirme çalışmaları olarak görülmemelidir. Bu süreçte öğrencinin yeni beceriler kazanmasını ve uyumunu sağlayacak önlemler alınmalıdır. Bu önlemlerin bazıları şu şekilde sıralanabilir: öğrenciyi yazı stili konusunda özgür bırakma, anlık geri bildirim verme, kısa yazı yazma çalışmaları, yazma ödevleri için fazladan süre tanıma, bilgisayar gibi teknolojik araçları kullama vb. Bunlara ek olarak öğrenciye kendini izleme, denetleme ve değerlendirme becerisi kazandırmaya yoğunlaşılmalı ve yazı yazmaya yönelik farkındalık kazandırılmalıdır. Yazma güçlüğü olan öğrenciye müdahale birden çok duyuya dayalı çalışmaları, kademeli metin yazım tekniklerini ve kalem uygun tutma gibi çeşitli becerilerin kazandırılmasını da içermektedir. Yazma çalışmaları yapılırken öğrencinin kalem tutuşu, sırada oturuş biçimi, duruş şekli ve el konumu gibi birçok faktörü uygun bir şekilde öğrenmesi için önlemler alınmalıdır. Sayılan bu faktörler yazı yazmayı doğrudan etkileyen unsurlardandır (Akyol, 2011; Taylor, 2006). İfade edilen bu ergonomik becerilerin kazandırılmasına dönük yapılacak çalışmalar öğrencilerin daha okunaklı yazı yazma becerisi geliştirmelerine olumlu katkı sağlamaktadır. Yazma güçlüklerinin ortadan kaldırılmasında durum tespiti, yaşanan güçlüğüne yönelik uygun çalışmalar ve öğrenciyle yakından ilgilenmek önemli bir etkiye sahiptir (Yıldız, 2013).

Ailere Öneriler

Yazı yazmak bu güçlüğü yaşayan çocuklar için zor ve stresli bir görevdir. Bu sebeple, pratik yapmaya ayrılan sürenin fazla olmaması, onların daha az stres ve kaygı yaşamasını sağlayacaktır.

Yazma çalışmalarında öğrencilere, kelimeleri yüksek sesle okuyarak hecelerine ayırmalarını ve metinleri yazdırarak yanlış yazdıklarını tekrar tekrar yazdırarak düzeltmelerini sağlayın. Öncelikle daha kısa kelimelerden başlayarak, uzun kelimelere doğru ilerleyin.

Çocuğunuzun evde ders çalışması ve ödev yapması konularında ortaya çıkan güçlükler sizi zorlamaya başladıysa ödevlerine yardımcı olması için

özel öğretmenlerden destek almayı düşünebilirsiniz. Çocuğunuza kitaplar alabilir, kütüphanedeki veya internetteki kaynaklardan yararlanmasını sağlayabilirsiniz.

Öğretmenlere Öneriler

Yazma etkinliklerinde öğrenciye ek süre verilmelidir. Tüm sınıfa yönelik yazma rutinleri oluşturulmalı, yazma çalışmaları için ayrı bir zaman belirlenmelidir.

Gerekli durumlarda yazılacak metin kısaltılmalıdır. Kontrol listesi oluşturularak öğrencinin okulda yazdıklarını eve gittiğinde okuması ve yanlış yazdıklarını düzeltmesi sağlanmalıdır. Öğrenci yazarken hem öğretmen hem de ebeveynler sabırlı olmalı ve öğrenciye de sabırlı davranması gerektiği öğretilmelidir.

Etkinliklerde sadece biçime not verilmemelidir. Öğrenciden kitaptan bir metni kopya etmesini istemek yerine öğrenciye etkinlik yaprağı verilebilir ya da bir karbon kağıdı yardımıyla onu kopya etmesi sağlanabilir. Öğrencinin yazma etkinliklerinde kısaltmalar kullanmasına izin verilebilir. Öğrencinin yazma etkinliklerindeki performansı pekiştirilmelidir. Öğretmenler, yazma becerisi üzerinde çalışırken öğrencilerine doğru ve yanlışları konusunda anında geri bildirim vermeli ve öğrencilere de birbirlerine nasıl ve ne şekilde geri dönüt verebilecekleri konusunda örnek olabilmelidir. Öğrencilerin sıkça yanlış yazdıkları sözcükler için bir sözlük oluşturmaları sağlanabilir. Öğretmen hecelemesi zor olan sözcüklerin hecelerini renklendirebilir. Öğretmen satır çizgilerinin belirgin olduğu özel yazma kağıtları kullanarak harfler ve sözcükler arasındaki boşluklar konusundaki becerilerini destekleyebilir. Öğrenciler, yazma etkinliklerinde bilgisayar ve kelime işlemci programlarını kullanmaları konusunda yönlendirilebilir. El yazısı için öğretmen öğrencilere harflerin yazılışı konusunda model olabilir. Öğrencilerin noktalanmış harflerin üzerinden geçerek harfleri doğru biçimde yazmaları sağlanabilir. Öğrencilerin harflerin doğru yazılışını öğrenene kadar güzel yazı defteri kullanmaları sağlanabilir. Öğretmen heceleme için, hecelenecek sözcükleri cümleler içinde değil bir liste halinde sunabilir. Öğrencilerden sözcükleri heceleyerek yazarken aynı zamanda heceledikleri sesleri söylemesi istenebilir (İlker, 2020).

KAYNAKÇA

- Ağca-İlker, Ö. (2015). Öğrenme güçlüğü ve yazılı anlatım. M.A. Melekoğlu ve O. Çakıroğlu (Ed.), Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar içinde (s. 201-241). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Akyol, H. (2011). Disgrafi. Eğitimci Öğretmen Dergisi, 1, 8-11.
- Artut, K. (2005). İlköğretim (I. kademe-birinci sınıf) yazı öğretiminde temel ilkeler. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(1), 69-74.
- Bahap Kudret, Z. (2021). Yazma Güçlüğünde Yazılı Anlatım Boyutuna Yönelik Araştırma Temelli Müdahale Yöntemleri ve Stratejileri. M.A. Melekoğlu & K. Öğülmüş (Ed.) Disgrafi-Yazma Güçlüğü: Tanılama ve Müdahale içinde (s.153-180). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Bender, William N. (2022). Learning Disabilities-Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar ve Eğitimleri. (Çev: H. Sarı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Çakıroğlu, O.(2020). Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Özellikleri. M.A. Melekoğlu & O. Çakıroğlu (Ed.) Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar içinde (s. 35-59). Ankara: Vize Akademik Yayınları.
- Doğanay-Bilgi, A. (2017). Okuma yazmada öğretimsel stratejiler. R. Özmen (Ed.) Öğrenme Güçlüğü Sınıf İçi Destek Seti içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
- İlker, Ö. & Melekoğlu, M. A. (2017). İlköğretim döneminde özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin yazma becerilerine ilişkin çalışmaların incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 18(3), 443-469. doi: 10.21565/ozelegitimdersisi.318602
- İlker, Ö. (2020). Özel Öğrenme Güçlüğü ve Yazılı Anlatım. M.A. Melekoğlu & O. Çakıroğlu (Ed.) Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar içinde (s. 197-237). Ankara: Vize Akademik Yayınları.

- Kearney, C. A., & Drabman, R. S. (1993). The write-say method for improving spelling accuracy in children with learning disabilities. *Journal of learning disabilities*, 26, 52-56.
- Lupuleac, V. (2014). Physical education for the correction of dysgraphia in primary school pupils. *Civilization and Sport*, 15(2), 122-126.
- McNaughton, D.B., Hughes, C.E., & Ofiesh, N. (1997). Proofreading for student with learning disabilities: Integrating computer and strategy use. *Learning Disabilities Research and Practice*, 12(1), 16-28.
- Nulman, J.A.H., & Gerber, M.M. (1984). Improving spelling performance by imitating a child's errors. *Journal of Learning Disabilities*, 7, 328-333.
- Öğülmüş, K. (2021). Kendini Düzenleme Stratejileri ve Yazma Öğretimi. M.A. Melekoğlu, & K. Öğülmüş, (Ed.) *Disgrafi-Yazma Güçlüğü: Tanılama ve Müdahale içinde* (s. 181-208). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Rosenblum, S., Weiss, P. L., & Parush, S. (2003). Product and process evaluation of handwriting difficulties: a review. *Educational Psychology Review*, 15(1), 41-81.
- Taylor, J. (2006). Developing handwriting skills. In M. Snowling ve J. Stackhouse (Eds.), *Dyslexia, speech and language: A practitioner's handbook* (2nd Edition) (pp. 229 – 252). London: Whurr Publishers.
- Unutkan, Ö. P. (2006). *Okul öncesinde ilköğretime hazırlık*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Yenioğlu, S. (2021). Yazma Güçlüğünde Kullanılan Teknoloji Temelli Uygulamalar. M.A. Melekoğlu, & K. Öğülmüş, (Ed.) *Disgrafi-Yazma Güçlüğü: Tanılama ve Müdahale içinde* (s. 211-229). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.

Yıldız, M. (2013). Yazma güçlüğü (disgrafi) olan bir ilkokul 2. sınıf öğrencisinin el yazısı okunaklılığının geliştirilmesi: eylem araştırması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 281-310.

Yılmaz Yenioğlu, B. (2021). Yazma Güçlüğünde Yazmanın Mekanik Boyutuna Yönelik Araştırma Temelli Müdahale Yöntemleri ve Stratejileri. M. A. Melekoğlu, & K. Öğülmüş, (Ed.) *Disgrafi-Yazma Güçlüğü: Tanılama ve Müdahale içinde* (s. 129-150). Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.

